

Joanna Arvaniti
Warszawa

**MATERIAŁY STANISŁAWA KIRKORA
(1905–1963)
(III–122)**

Stanisław Kirkor urodził się 13 lipca 1905 roku w Zasławiu na Wołyniu. Był synem Rafała, urzędnika prywatnego, i Karoliny z Czarneckich. Do szkół chodził w Starym Konstantynowie, Jarosławiu nad Wołgą, Sławucie na Wołyniu, Lublinie, Częstochowie i Łowiczu, gdzie zdał maturę w 1925 r. W tymże roku wstąpił na Wydział Weterynaryjny Uniwersytetu Warszawskiego. Studia ukończył w 1930 r. i uzyskał tytuł lekarza weterynarii. Przez kilka miesięcy pracował jako wolontariusz w Zakładzie Zoologii i Parazytologii Wydziału Weterynaryjnego pod kierunkiem profesora Witolda Stefańskiego, a następnie jako asystent na Wydziale Serologii Państwowego Instytutu Naukowego Gospodarstwa Wiejskiego w Puławach. W roku 1931 został powołany do Szkoły Podchorążych Rezerwy w Grudziądzu, którą ukończył w 1932 r. i pozostał w służbie stałej jako oficer lekarz weterynarii. W 1937 r. uzyskał w Akademii Medycyny Weterynaryjnej we Lwowie stopień doktora nauk weterynaryjnych na podstawie rozprawy *Próby stosowania siarczanu magnezu do narkozy psów i koni*, opublikowanej w „Przeglądzie Weterynaryjnym” nr 5 w 1937 r. Do wybuchu II wojny światowej ogłosił szereg prac naukowych z zakresu chirurgii weterynaryjnej w czasopismach naukowych. 19 marca 1938 r. został awansowany do stopnia kapitana, a w maju 1939 r. przeniesiony do Ministerstwa Spraw Wojskowych, gdzie pracował jako referent w Departamencie Zdrowia Wydziału Weterynaryjnego. We wrześniu 1939 r. przedostał się przez Rumunię i Jugosławię do Francji. Kampanię 1940 r. odbył w I dywizji Grenadierów na linii Maginota, za co otrzymał Croix de Guerre. Po kapitulacji Francji udał się do Szwajcarii, gdzie został internowany, a po zwolnieniu z obozu rozpoczął pracę w Zakładzie Chorób Pszczół w Liebfeld pod kierunkiem profesora Ottona Morgenthallera. W 1941 r. wrócił do Francji, osiedlił się w St. Genis Laval i rozpoczął pracę w Stacji Zoologicznej w Dziale Chorób Pszczół pod kierunkiem profesora André Paillota jako asystent i stypendysta Ministerstwa Oświaty Francji. Następnie przez Hiszpanię, Portugalię i Gibraltar przybył do Anglii, gdzie przydzielono go do polskich wojsk spadochronowych. Uległ wypadkowi spadochronowemu, w czasie którego złamał kręgosłup, co na rok przykuło go do łóżka. W 1944 r. otrzymał awans na majora. W czasie rekonwalescencji pracował w zakładzie naukowym w Rothamsted Experiment Station, gdzie pod kierunkiem doktora Butlera nadal zajmował się chorobami pszczół. W 1946 r. wrócił do Polski. W tymże roku zorganizował i został kierownikiem Zakładu Badania Chorób Owadów Użytkowych w Gorzowie Wielkopolskim. W 1948 r. uzyskał tytuł docenta pszczelnictwa i chorób pszczelich na Wydziale Weterynaryjnym Uniwersytetu Marii Skłodowskiej-Curie w Lublinie na podstawie pracy habilitacyjnej na temat choroby zarodnikowej pszczół. W 1950 r. wykrył i opisał chorobę roztoczą w Polsce. W 1954 r. otrzymał w Instytucie Weterynarii w Puławach nominację na profesora nadzwyczajnego. W roku 1956 Zakład Badania Chorób Owadów Użytkowych w Gorzowie Wielkopolskim został przeniesiony do Swarzędza. Stanisław Kirkor prowadził w tym czasie wykłady na Wydziale Weterynaryjnym Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie oraz wykłady i ćwiczenia w Wyższej Szkole Rolniczej w Lublinie.

Stanisław Kirkor zmarł 11 marca 1963 roku w Swarzędzu. Pogrzeb odbył się w Poznaniu. Pozostawił żonę Wandę z Chrościckich. Małżeństwo było bezdzietne.

Stanisław Kirkor był twórcą apiopatologii w Polsce, inicjatorem skansenu pszczelarskiego w Swarzędzu, autorem wielu prac naukowych, m.in. pierwszego w Polsce podręcznika *Choroby pszczół* (1953). Najważniejsze prace Stanisława Kirkora to: *Badanie*

kliniczne pasieki (1950), *Ocena dotychczas stosowanych zabiegów przy zgnilcach* (1952), *W sprawie pojawienia się choroby roztoczowej pszczoł* (1950).

Był członkiem Rady Naukowej Instytutu Weterynarii w Puławach oraz Instytutu Sadownictwa w Skierniewicach, Polskiego Towarzystwa Nauk Weterynaryjnych, Komisji Pszczelarskiej Polskiej Akademii Nauk, Zarządu Zrzeszenia Lekarzy Weterynaryjnych, a także Komitetu Redakcyjnego „Pszczelarskich Zeszytów Naukowych” i miesięcznika „Pszczelarstwo”. Odznaczony został Złotym Krzyżem Zasługi i Medalem X-lecia Polski Ludowej.

Materiały profesora Stanisława Kirkora zostały zakupione przez Archiwum Polskiej Akademii Nauk w 1963 roku od żony Wandy z Chróścickich Kirkorowej. Zespołowi Stanisława Kirkora nadano w Archiwum Polskiej Akademii Nauk sygnaturę III-122 (numer księgi nabytków 474). W Ogólnopolskiej Bazie Archiwalnej „SEZAM” zespół otrzymał numer 238. W teście zespołu znajduje się 10 nekrologów Stanisława Kirkora oraz fotografia profesora Kirkora. Objętość materiałów po uporządkowaniu wynosi 0,08 m.b. Inwentarz składa się z 5 jednostek archiwalnych. Cztery z nich należą do grupy I – prace twórcy spuścizny – i stanowią w większości materiały warsztatowe do wydanego w 1953 r. przez Państwowe Wydawnictwo Rolnicze i Leśne podręcznika *Choroby pszczoł*. Kolejna jednostka z tej grupy to maszynopis wzmiankowanego powyżej pierwszego wydanego w Polsce podręcznika z dziedziny patologii pszczoł z licznymi poprawkami autora, naniesionymi w związku z uwagami recenzentów. Materiały te mają zarówno wartość historyczną i archiwalną, jak i stanowią cenny materiał źródłowy, ułatwiający przygotowanie kolejnych wydawnictw z tej dziedziny wiedzy. Są one ważne tym bardziej, że w światowej literaturze przedmiotu niewiele jest tak szczegółowych i wnikliwych opracowań na temat patologii owadów.

Źródła i bibliografia

- Materiały Stanisława Kirkora*, Archiwum Polskiej Akademii Nauk, III-122, j.a. 1-5.
Jadwiga Gutowska, *Stanisław Kirkor*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. XXII, Wrocław 1966-1967, s. 482-483.
Stanisław Kirkor, „Tygodnik Powszechny”, 1963, nr 11.
Stanisław Kirkor, [w:] *Wielka encyklopedia PWN*, t. XIII, Warszawa 2003, s. 540.

PRZEGLĄD ZAWARTOŚCI INWENTARZA

I. Materiały twórczości naukowej	1-4
II. Materiały biograficzne	5

I. MATERIAŁY TWÓRCZOŚCI NAUKOWEJ

- Anatomia i patologia pszczoł*
Praca
1942-1943, rkp., masz., jęz. łac., franc., niem., pol., ros., opr., k. 139
- Choroby pszczoł. Leczenie i zapobieganie z krótkim zarysem anatomii i fizjologii pszczoły*
Praca oraz dwie recenzje wymienionego podręcznika – profesora Witolda Stefańskiego i profesora Antoniego Demianowicza, które zostały opracowane razem z maszynopisem rozprawy
1952, masz. z popr. rkp., jęz. ang., łac., franc., niem., pol., ros., opr., k. 384
- Patologia pszczoł*

Praca

B.d., rkp., jęz. łac., franc., niem., pol., ros., sz., k. 87

4. *Zatrucia pszczół*

Praca

B.d., rkp., l., k. 1 napisana na taśmie o szerokości 20 cm i długości około 5 m

II. MATERIAŁY BIOGRAFICZNE

5. Fotografia i nekrologi

Wycinki z „Trybuny Ludu”, „Życia Warszawy”, „Expresu Wieczornego” i „Głosu Wielkopolskiego”

1963, druk, k.